

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«ГРОДЗЕНСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ»

**АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ
ГІСТАРЫЧНАЙ НАВУКІ
І АДУКАЦЫІ**

**Зборнік
навуковых артыкулаў**

**Гродна
2014**

УДК 94
ББК 63.1
А 43

Пад агульнай рэдакцыяй доктара гістарычных
навук, прафесара *С. В. Марозавай*

Рэцэнзенты:

С. А. Пиваварчык, доктар гістарычных навук, дацэнт;

С. А. Сіткевіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт,
загадчык кафедрай сацыяльна-гуманітарных навук

Установы адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Актуальныя праблемы гістарычнай навукі і адукацыі : зб. навук. арт. /
пад рэд. С. В. Марозавай. – Гродна : 2014. – 356 с.

ISBN 978-985-6814-28-4

Артыкулы зборніка асвятляюць розныя аспекты праблемы традыцый і навацый у сучаснай метадалогіі гісторыі, стану айчынай гістарыяграфіі, знаёмяць з шэрагам новых знаходак і інтэрпрэтацый крыніц па гісторыі Беларусі. Разглядаюцца пытанні выкарыстання інавацыйных тэхналогій ў гістарычнай адукацыі, сучаснага падручніка гісторыі. Шэраг артыкулаў прысвечаны механізмам фарміравання гістарычнай свядомасці грамадства, шляхам папулярызацыі і практычнага прымянення гістарычных ведаў. Разглядаюцца разнастайныя праблемы айчынай і сусветнай гісторыі ад славянізацыі балтаў і ўплыву адыходніцтва на ўнутрысямейныя адносіны сялян Беларусі ў эпоху капіталізму да асноўных напрамкаў культурна-асветніцкай дзейнасці этнічных супольнасцяў Беларусі на мяжы XX – XXI ст. і іміграцыйнай нагрузкі на шведскую мадэль дзяржавы. Удзелена ўвага вядомым і малавядомым гістарычным постацям і персаналіям гісторыкаў. Прызначаны для даследчыкаў, выкладчыкаў, аспірантаў, магістрантаў і студэнтаў, настаўнікаў, аматараў гісторыі Беларусі.

**УДК 94
ББК 63.1**

ISBN 978-985-6814-28-4

16. Piechotek, M. Bramy Nieba: bożnice murowane na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej / M. Piechotek, K. Piechotek. – Warszawa: w-wo Krupski i s-ka, 1999. – 480 s.

17. Wiśniewski, T. Bóznice Białostoczczyzny / T. Wiśniewski. – Białostok: David, 1992. – 219 s.

18. Zabytki architektury i bydownictwa w Polsce: wojewódstwo Białostockie. T. 3. – Warszawa: ośrodek dokumentacji zabytków, 1992. – 370 s.

Вайцешчык Ганна Станіславаўна – кандыдат гістарычных навук, выкладчык Установы адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы».

УДК 94(476) 1921/1939

А. С. Горны

**ЧАСОПІС «ЖАНОЦКАЯ СПРАВА» Ў СІСТЭМЕ
ПЕРЫЯДЫЧНЫХ ВЫДАННЯЎ «ЦЭНТРАСАЮЗА» Ў
ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ (САКАВІК – ВЕРАСЕНЬ 1931 г.)**

Паказаны абставіны з’яўлення, выхаду ў свет, змест, тэматыка, накіраванасць часопіса «Жаноцкая справа» (1931 г.) – органа Аб’яднання беларускіх жанчын імя Алаізы Пашкевіч – як праява беларускага жаночага руху ў міжваеннае дваццацігоддзе.

У міжваенны час у Заходняй Беларусі паўставалі многія беларускія грамадска-культурныя арганізацыі, якія звычайна мелі свае ўласныя друкаваныя органы – газеты, часопісы, аднаднёўкі, дзе заўсёды змяшчалася цікавая інфармацыя культурнага і асветніцкага зместу. Адною з такіх арганізацый было Аб’яднанне беларускіх жанчын імя Алаізы Пашкевіч, якое ў сакавіку – верасні 1931 г. выдавала часопіс «Жаноцкая справа». Гэта арганізацыя і часопіс сталі фактычна адзінай і найбольш актыўнай праявай беларускага жаночага руху ў міжваеннае дваццацігоддзе.

Трэба адзначыць, што агульнае развіццё беларускага жаночага руху ў Заходняй Беларусі адбывалася вельмі павольна і пакінула ў палітычнай гісторыі гэтага рэгіёну нязначны след. Беларускія жанчыны пачалі аб’ядноўвацца ў спецыяльныя арганізацыі і вылучаць свае мэты значна пазней за сваіх еўрапейскіх сябровак, у тым ліку і заходніх украінак, але нават гэтая спроба эмансipaцыі вельмі хутка затухла. У Заходняй Украіне ў міжваеннае дваццацігоддзе,

наадварот, жаночы рух змог значна пашырыць сваю сацыяльную базу, што было абумоўлена, па-першае, вялікай гістарычнай традыцыяй, якая сягала сваімі каранямі ў сярэдзіну XIX ст, а, па-другое, – шырокай падтрымкай з боку нацыянальнага руху, які выкарыстоўваў усялякія магчымасці, каб заваяваць у свае шэрагі новых прыхільнікаў. Заўважым таксама, што як заходнебеларускі, так і заходнеўкраінскі жаночыя рухі, развіваючыся пад уплывам сусветнага фемінізму, мелі сваю істотную асаблівасць. Калі заходнія феміністкі змагаліся за гендэрнае раўнапраўе ва ўсіх сферах жыцця, то жаночы рух на т. зв. «крэсах усходніх» Польшчы быў непарыўна звязаны з палітычным і культурна-асветніцкім рухам за нацыянальнае адраджэнне і дзяржаўнасць.

У Заходняй Беларусі развіццё жаночага руху сярод беларусак ішло па двум супрацьлеглым напрамкам. Першы з іх цалкам кантралявала Камуністычная партыя Заходняй Беларусі і іншыя леварадыкальныя арганізацыі. Для іх вырашэнне жаночага пытання было суцэльна звязана з класавай барацьбой і вырашэннем сацыяльных праблем. Камуністы раглядалі вызваленне жанчыны як адно з паказчыкаў больш шырокай трансфармацыі ўсіх палітычных і сацыяльна-эканамічных інстытутаў [1, с. 105]. Жанчына, паводле функцыянераў КПЗБ, павінна змагацца ў адным шэрагу з усёй масай працоўных, але разам з гэтым яна можа вылучаць і некаторыя патрабаванні асабіста для сябе, не звязаныя з агульнай палітычнай барацьбой (напрыклад, адпачынак па цяжарнасці і інш.). Такі падыход часта прыводзіў да таго, што цэнтральныя партыйныя органы наўпрост ігнаравалі жаночае пытанне як нейкае другараднае і «скідвалі» яго на нізавыя структуры і розныя «женотделы», дзе тое гублялася ў процьме шматлікіх дыскусій, спрэчак і фракцыйнай барацьбы. Адна камуністычная актывістка адносна гэтага падкрэслівала: «Когда мы подходим к вопросам о женработе, необходимо подчеркнуть, что до сих пор в партии женработа велась как отдельная часть нашей работы, руководимая Женотделом... Вся партия не была втянута в эту работу. Обошлись только выделением женотдела или руководителей женработы, часто даже не контролируя, не выслушивая отчеты о том, что делается» [2, с. 138].

У беларускім нацыянальным руху справа з «женработой» знаходзілася яшчэ ў горшым стане. У 1920-х гг. у Заходняй Беларусі фактычна не было ніводнай больш-менш важкай беларускай жа-

ночай арганізацыі, хоць пэўны патэнцыял і інтэлектуальная база дзеля гэтага мелася. У нацыянальны рух былі заангажаваны жонкі многіх актыўных дзеячаў гэтага руху, але далей вузкай культурна-школьнай працы яны не заходзілі. Усё гэта выглядала даволі прыкра на фоне заходнеўкраінскай жаночай эмансipaцыі, дзе Саюз украінак узмацняў свае пазіцыі і разрастаўся з кожным годам [3, с. 130]. Такім чынам, у Заходняй Беларусі ў жаночым руху ўтваралася вялікая яма, запаўняць якую прыходзілася нават мужчынам. У артыкуле «Жанчына ў беларускім адрэджэнскім руху», які безумоўна павінен быць напісаны жанчынай-лідарам беларускага фемінізму, Антон Луцкевіч з аптымізмам падкрэсліваў, што беларуская жанчына стала побач з мужчынамі ў нацыянальнай барацьбе, але разам з гэтым канстатаваў слабасць жаночага руху і яго неарганізаванасць. «Мы глыбока перакананы, што ў меру таго, як расьце беларуская свядомасьць у народных масах, жанчына будзе займаць усё больш відочнае і відочнае месца ў беларускім грамадзкім жыцці», – прагназаваў Луцкевіч [4, с. 314]. Між іншым, у крыніцах прыгадваецца аб існаванні ў Вільне нейкага Саюза беларускіх жанчын, актывісткай якога была Надзея Рак-Міхайлоўская, але, верагодна, арганізацыя гэта была эфемерная і папяровая, бо колькі-небудзь істотнай інфармацыі аб яе дзейнасці не засталася [5, с. 276].

У студзені 1931 г. у беларускіх газетах з’явілася інфармацыя аб утварэнні ў Вільне Аб’яднання беларускіх жанчын імя Цёткі. «Статут жаночае арганізацыі ўжо зацьверджаны, – паведамляла прэса. – Пакуль што статут зацьверджаны толькі на Віленскае Ваяводства, але Урад Аб’яднання робіць усе захады аб пашырэнні яго і на іншыя ваяводства» [6, с. 4]. Неўзабаве ў газеце «Беларускі Звон» з’явіўся артыкул пад назвай «Прабуджэнне Беларускі», які анансаваў утварэнне новай арганізацыі. У яго пачатку падкрэслівалася, што жанчыны, у адрозненне ад мужчын, раней не праяўлялі значнай актыўнасці ў нацыянальным руху. Аўтар артыкула заклікаў беларусак згуртавацца, «прабудзіцца» і выканаць перад народам святы доўг кожнай маці – узгадаваць маладое пакаленне ў нацыянальна-патрыятычным духу. Гэта была галоўная ды адзіная мэта, якая ставілася ўтваральнікамі Аб’яднання ў пачатку сваёй дзейнасці. Эталонам для іх былі польскія жанчыны, якія праз выхаванне ў сваіх дзяцей патрыятычных памкненняў «напэўна больш прычыніліся да ўскрашэння польскае дзяржавы, чым гэтак пава-

жаны ў польскім грамадзянстве «нязнаны жаўнер» [7, с. 1]. Таксама ў артыкуле значная ўвага надавалася асобе Алаізы Пашкевіч (Цётка), якая рабілася фактычна ўзорам беларускай патрыёткі, абвешчалася родапачынальнікам беларускага жаночага руху, а яе жыццё павінна было стаць пуцяводнай зоркай для ўсіх беларускіх жанчын. Заўважым, што з'яўленне жаночай арганізацыі было прымеркавана да пятнаццатых угодкаў з дня смерці беларускай паэтэсы.

Пакуль нельга дакладна вызначыць, ці змагло Аб'яднанне разгарнуць шырокую дзейнасць хаця б у Віленскім ваяводстве і ці ўвогуле гэта дзейнасць мела месца, але, верагодна, праца гэтай арганізацыі зводзілася толькі да выдання сваіх перыёдыкаў. Развіваючы ідэю «патрыятычнага ўзгадвання» будучага пакалення, Аб'яднанне ў лютым 1931 г. аднавіла выданне дзіцячага часопіса «Заранка», якога, праўда, выйшла толькі два нумары. І, нарэшце, у пачатку сакавіка 1931 г. беларуская жаночая арганізацыя пачала выпускаць месячнік «Жаночкая справа», які фактычна стаў першым несавецкім беларускім жаночым выданнем. Яго рэдактарам стала Надзея Шнаркевіч.

Фінансаванне выдавецкай дзейнасці Аб'яднання беларускіх жанчын зыходзіла хутчэй за ўсё з боку Цэнтральнага саюза культурных і гаспадарчых арганізацый (Цэнтрасаюза), пры непасрэдным удзеле якога і была ўтворана гэтая жаночая арганізацыя. Цэнтрасаюз (у савецкай гістарыяграфіі ён больш вядомы пад назвай «групы Луцкевіча-Астроўскага» і «беларускай санацыі») утварыўся ў 1930 г. і аб'яднаў вакол сябе беларускіх дзеячаў (А. Луцкевіч, Р. Астроўскі, Я. Шнаркевіч і інш.), якія імкнуліся знайсці кампраміс і згоду з польскімі ўладамі і, такім чынам, дамагацца з боку апошніх пэўных саступак для беларускага народа. Такая пазіцыя абумовіла і тактыку «Цэнтрасаюза» – яго прыхільнікі прапагандавалі беспартыйнасць, палітычную пасіўнасць і заклікалі сканцэнтраваць усю працу ў культурным накірунку, каб такім чынам пашыраць у грамадстве нацыянальную свядомасць. Гэта прадвызначыла актыўны ўдзел «Цэнтрасаюза» ў працы розных беларускіх культурна-асветных, дабрачынных, студэнцкіх і навуковых арганізацыях, якія амаль усе знаходзіліся пад яго грашовай і ідэалагічнай апекай. Акрамя гэтага «група Луцкевіча-Астроўскага» разгарнула значную выдавецкую дзейнасць, выпусціўшы такія часопісы і газеты, як «Наперад», «Народны зvon», «Беларускі зvon», «Новая варта»,

«Родны край» і г.д. Зацікаўленасць у пашырэнні як мага больш сваіх уплываў сярод грамадства прывяла «Цэнтрасаюз» і на «жаночы напрамак», які ў той час пуставаў. Цалкам верагодна, што ідэя выйсці на гэты напрамак належала якраз А. Луцкевічу, які, як нам ужо вядома, праяўляў пэўную заклапочанасць жаночым пытаннем. Тое, што Аб'яднанне беларускіх жанчын кантралявалася «Цэнтрасаюзам», пацвярджае наступны факт: утваральніцы і лідары жаночай арганізацыі – Надзея Шнаркевіч, Антаніна Астроўская – знаходзіліся ў цеснай сувязі з кіраўнікамі «Цэнтрасаюза», а менавіта былі іх жонкамі. Акрамя гэтага, у адным польскім данясенні партыйная прыналежнасць часопіса «Жаноцкая справа» вызначаецца як «група Астроўскага і Луцкевіча», што, на нашу думку, здымае ўсе пытанні наконт палітычнай прыроды Аб'яднання беларускіх жанчын і яго друкаванага органа [8, арк. 1 аб].

У першым праграмным артыкуле «Да беларускіх жанчын» рэдакцыя часопіса вызначыла тое кола праблем у беларускай жаночай працы, якое патрабавала неадкладнай увагі. Адною з галоўных праблем, на думку «Жаноцкай справы», быў недахоп асветы ў беларускіх жанчын, асабліва ў жыхарак вёскі і мястэчак, а таксама нежаданне жанчын атрымаць гэтую асвету. «Яшчэ й сягоньня на вёсцы маткі ўглядаюцца на навуку дачок, як на дарэмную страту часу: усё роўна, – кажуць, – выйдзе замуж, дык па што ёй гэная навука? – канстатаваў аўтар артыкула і палымяна заклікаў, – З гэтымі перажыткамі адвечнае вясковае цемры трэба змагацца» [9, с. 1]. Барацьба з няпісьменнасцю жанчын была цесна звязана з ўжо вядомай ідэяй патрыятычнага выхавання дзяцей – цёмная, «няразвітая» кабета, паводле «Жаноцкай справы», наўрад ці зможа выгадаваць нацыянальна свядомага і культурнага чалавека. Таму часопіс бачыў сваю мэту ў наступным: даваць жанчынам усялякага роду інфармацыю асветніцкага характару, якая закранала бы як пытанні гаспадаркі, побыту, так і гадавання дзяцей ды культурнага самаўдасканалення. Такім чынам, часопіс з самага пачатку вызначыў свой накірунак як культурна-асветніцкі і апалітычны. Аднак, трэба заўважыць, што пэўныя палітычныя моманты ў «Жаноцкай справе» ўсё-такі прысутнічалі. Так, у № 2 месячніка ў артыкуле «Да працы» рэдактар Надзея Шнаркевіч заклікала жанчын актыўна ўдзельнічаць пры галасаванні на выбарах у мясцовае самакіраванне і нават самім вылучацца ў кандыдаты гарадскіх і

павятовых радаў, дзе яны маглі б абараняць «агульныя беларускія і чыста жаночкія справы» [10, с. 2]. Але далей узроўня мясцовага самакіравання Шнаркевіч у сваіх закліках не заходзіла, верагодна, разумеючы агульныя сілы і становішча беларускага нацыянальнага руху ў Польшчы ў пачатку 1930-х гг.

На старонках «Жаночкай справы» змяшчаліся самыя розныя матэрыялы і артыкулы, у якіх закраналіся многія пытанні штодзённага жыцця беларускай жанчыны. У рубрыцы «Парады для матак», якую вяла Л. Войцік (Зоська Верас), публікавалася інфармацыя аб выхаванні і лячэнне дзяцей, кармленне немаўлят грудзьмі. Раздзел «Ці варта ўмець шыць і вышываць» быў прысвечаны вышыванню і ўтрымліваў парады, як сшыць, напрыклад, жаночую блузку. У дадзеным раздзеле, дарэчы, вельмі актыўна рэкламавалася нацыянальная вопратка і ўзоры, а платным падпісчыцам было абяцана нават выслаць бясплатную выкрайку ў натуральную велічыню. Пад рубрыкай «3 жаночкага сьвету» мясячнік друкаваў паведамленні пра жаночы рух за мяжой. Таксама ў часопісе былі змешчаны цыкл артыкулаў Соф’і Луцкевіч (якая на той час ужо была нябожчыцай) «Гутаркі аб гігіене» і біяграфічны артыкул Марыі Зянюк «Жыцьцё і праца Алёзіі Пашкевіч (Цётка)», з якога, напрыклад, можна даведацца, што вядомая беларуская паэтка ў 1912 г. заклала ў Вільне першую беларускую жаночую арганізацыю пад назвай «Беларускі жаночкі гурток». У літаратурным аддзеле часопіса былі апублікаваны вершы паэтак з БССР – З. Бандарынай, В. Вішнеўскай і Я. Пфляўбаўм.

Як і любы «жаночы» часопіс, «Жаночкая справа» не магла не ўтрымліваць усемагчымых кулінарных рэцэптаў і гаспадарчых парадаў. Рэдакцыя часопіса вучыла жанчын, як прыгатаваць боршч на сям’ю ў шэсць чалавек, спячы пірагі, заквасіць капусту і г.д. Таксама гаспадыням раілася выкарыстоўваць у ежы розныя прыправы, напрыклад, пятрушку [11, с. 12]. Акрамя гэтага, вялікая ўвага надавалася побыту і хатняй гаспадарцы. У часопісе змяшчаліся парады, як выгадаваць расаду памідораў, як разводзіць суніцы, як правільна мыць бялізну, выводзіць вошы і інш. Жанчынам прапаноўвалася ўважліва сачыць за чысцінёй у хаце і чысцінёй сваёй сям’і.

Часопіс «Жаночкая справа» можа выступаць і як цікавая крыніца па вывучэнню штодзённасці беларускай жанчыны-сялянкі, яе праблем і перажыванняў (заўважым, што часопіс быў скіраваны пераважна на сялянскую аўдыторыю). Адносна гэтага цікавым

з'яўляецца рубрыка «Да нас пішуць», у якой змяшчаліся лісты чытачоў часопіса. Так, у адным з іх былі змешчаны пэўныя заўвагі вясковым дзяўчынам, якія бяруць удзел у п'янстве з мужчынамі і нават падбухторваюць іх на гэта. «Дзяўчаты! Да вас маіх пару слоў: не на гульбішчы і п'янства падбурайце хлапоў, – гэта брудзіць вашае імя», – заклікала чытачка часопіса [12, с. 9]. У іншым лісце закраналася праблема ўцёкаў маладых сялянскіх у горад і адлюстроўваліся ўсе тыя небяспекі, якія чакалі іх у гарадскім асяроддзі. Аўтарка ліста – нейкая Юля Антанавічанка – папярэдзвала маці, каб тыя ахоўвалі сваіх дачок і прадухілялі іх найбольш рашэнні [13, с. 8–9].

Арыенцірам для рэдакцыі «Жаноцкай справы» ў шмат чым былі ўкраінскія жаночыя часопісы, прынамсі часопіс «Жіноча доля». Беларускі нават самі прызнаваліся, што глядзелі на працу сваіх паўднёвых суседак з пэўнай заздасцю. «Чытаючы ўкраінскія жаночыя часопісы, даведываемся з іх аб жыцці нашых найбліжэйшых сёстраў – украінак, аб іх арганізацыях, аб выстаўках іх хатніх работ, аб іх нацыянальных вышыўках..., аб іх моцным нацыянальным пачуцці. Прачытаўшы ўсё гэта, нейк становіцца цяжка на душы і прасыпаецца заздасць, чаму мы гэтак адсталі, чаму мы гэтага ўсяго ня маем...», – пісала адна з аўтарак «Жаноцкай справы» [14, с. 10]. На жаль, трэба канстатаваць, што беларускі жаночы часопіс так і не дасягнуў узроўня ўкраінскага «Жіночай долі», якая мела карэспандэнтаў нават сярод украінскіх эмігрантаў у ЗША і выходзіла на працягу 14 гадоў – з 1925 па 1939 г. [3, с. 130–131]. У адрозненне ад яе, «Жаноцкая справа» праіснавала ўсяго 7 месяцаў, выходзіла нерэгулярна і пакінула гісторыі толькі чатыры свае нумары.

Па сутнасці, беларускі часопіс «Жаноцкая справа» не змог выйсці за рамкі «жаночага» часопіса і стаць рупарам беларускага фемінізму. На яго старонках захоўваўся вобраз беларускай жанчыны – хатняй гаспадыні, яго матэрыялы былі прасякнуты не гендэрнымі праблемамі, а парадамі для сялянскіх кабет і маці. Жаночая эмансipaцыя, на думку стваральнікаў часопіса, павінна актыўна праяўляцца толькі ў сферы асветы і зусім трохі – у палітычным накірунку, што выглядала даволі слабым на фоне патрабаванняў заходнеўкраінскіх альбо еўрапейскіх жаночых арганізацый. У шмат чым гэта было вынікам залежнасці ад палітычнай лініі беларускага «Цэнтрсаюза», з падачы якога было ўтворана Аб'яднанне беларускіх жанчын імя Алаізы Пашкевіч. Але разам з гэтым часопіс

«Жаноцкая справа» стаў цікавай і неардынарнай з’явай у беларускім нацыянальным руху ў міжваеннай Польшчы, які змог паказаць гэ-таму руху пэўны вектар для далейшай працы сярод беларускіх жанчын. На жаль, з’ява гэтая памерла, паспеўшы ледзь нарадзіцца.

1. Гапова, Е. Между войнами: женский вопрос и национальные проекты в Советской Белоруссии и Западной Беларуси / Е. Гапова // Гендерные истории Восточной Европы. Сборник научных статей / Под ред. Е. Гаповой, А. Усмановой, А. Пето. – Мн.: ЕГУ, 2002. – С. 100–123.

2. Галина. О некоторых формах женработы / О. Галина // Пад сяцгам камунізму. – 1927. – № 1–2. – С. 138–140.

3. Кость, С. Жіноча преса / С. Кость // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2007. – Вип. 30. – С. 123–141.

4. Луцкевіч, А. Барацьба за вызваленне / А. Луцкевіч. – Вільня-Беласток, 2009. – 650 с.

5. Кароткі нарыс беларускага пытаньня. – Мінск: І. П. Логвінаў, 2009. – 396 с.

6. Хроніка // Беларускі Звон. – 1931. – № 2 (27 студзеня) – С. 4.

7. Прабуджэньне Беларускі // Беларускі Звон. – 1931. – № 3 (11 лютага) – С. 1.

8. Lietuvos centrinis valstybes archyvas. – F. 51. – Ap. 7. – В. 989. Redegowienie czasopisma pod tytułem «Sprawy Kobiecte».

9. Да Беларускіх Жанчын // Жаноцкая справа. – 1931. – №1. – С. 1–2.

10. Шнаркевіч, Н. Да працы / Н. Шнаркевіч // Жаноцкая справа. – 1931. – № 2. – С. 1–2.

11. Гаспадарчыя парады // Жаноцкая справа. – 1931. – № 2. – С. 12–14.

12. Да нас пішуць // Жаноцкая справа. – 1931. – № 2. – С. 9.

13. Да нас пішуць // Жаноцкая справа. – 1931. – № 3. – С. 8–9.

14. Ці варта ўмець шыць і вышываць // Жаноцкая справа. – 1931. – № 4. – С. 9–10.

Горны Аляксандр Сяргеевіч – магістр гістарычных навук, аспірант кафедры гісторыі Беларусі, археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін Установы адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы».

УДК 94(438)

В. И. Кузьмич

ЛЕГИОН МОЛОДЫХ: ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МОЛОДЕЖНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В ЗАПАДНОЙ БЕЛАРУСИ МЕЖВОЕННОГО ПЕРИОДА

Рассмотрены основные направления деятельности легальной польской молодежной организаций – Легиона Молодых (Legion Młodych, создан в 1930 г.), осо-